

ÜNİVERSİTE GENÇLİĞİNİN SAPMIŞ DAVRANIŞLARA YÖNELİK ETİKETLEMELERİ: ANKARA ÖRNEĞİ

Müge KAMANLIOĞLU

Özet

Bu çalışmanın temel amacı Türkiye’de gençlerin bazı sapmış davranışlara yönelik etiketlemelerinde cinsiyet farklılığının etkisini ortaya koymaktır. Bunun yanı sıra gençlerin etiketlemelerini en çok ne tür davranışlara ve kimlere yönelik olarak uyguladıkları da bu kapsamda irdelenmeye çalışılmıştır. Bu alanda yapılan çalışmalar daha çok gençlerin sapmış davranışları ve etiketlemeleri üzerinde yoğunlaşsa da bu çalışmada farklı olarak “gençlerin bakış açısında etiketleme” tartışılmak istenmiştir. Bu amaç çerçevesinde, üniversitelerde okuyan (Hacettepe Üniversitesi ve Başkent Üniversitesinde okuyan toplam 158 öğrenci) gençlere yapılandırılmış soru formu uygulanarak veriler elde edilmiştir. Çalışmanın teorik çerçevesi ise “Etiketleme Teorisi”nden faydalanılarak oluşturulmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: gençlik, etiketleme, sapma, sapmış davranış

The Labeling of University Youth on Deviant Behaviors: Ankara Case

Abstract

The main purpose of this study is to find out the factors of gender in the labeling of the youth in Turkey on some deviant behaviors. In addition to this, this study aims to find out which behaviors and who are mostly labeled by the youth. Although most of the work in this field focuses on the deviant behaviors of the youth and their labeling, this study analyzes ‘labeling from the viewpoint of the youth’. Within this framework of study, the data was gathered from a questionnaire given to some university students (a total of 158 students from Hacettepe and Başkent Universities). The theoretical framework of the study is formed by the help of the ‘Labeling Theory’.

Key words: youth, labeling, deviance, deviant behavior

1. Giriş

Her birey bir toplum içine doğar ve tüm gereksinimlerini toplumsal etkileşimleri sırasında karşılar. Doğumla birlikte bebek sadece insan olma imkânına sahiptir ve çeşitli deneyimler yaşayarak sosyalleşir ve birey doğumundan başlayarak ölümüne kadar farklı grupların (aile, okul, arkadaş, iş) içerisinde yer alır, sosyalizasyon da bu yaşantılar ve etkileşimler süresince devam eder. Sosyalizasyon ile anlatılmak istenen ise kişinin içine doğduğu dünyayı, yaşayış tarzı, kuralları, işleyişi öğrenmesi ve kabul edilmek için uygun olan davranışları yerine getirmesi olarak ifade edilebilir (Koenig 2000: 56). Bu sosyalizasyon süreci içerisinde birey, çocuk yaştan itibaren topluma hazırlanır; yapması gereken ya da yerine getireceği rollerin ve statülerin gereğini ve içinde yer aldığı toplumda kabul gören ve hatta takdir edilen davranış kalıplarını benimser ve yaşantısı boyunca da bunu uygular. Bu süreç sonunda kişi artık hem bir birey hem de o toplumun bir üyesi olmuş demektir. Artık toplum her bireyden toplumun devamlılığı ve düzeni için çalışmasını ve davranmasını bekler. Bunun için “sosyal denetim” mekanizması düşüncesi ile toplumun genelinin kabul ettiği ve standartlaşmış davranış kalıplarını yeni üyelerinin içselleştirmeleri için her sosyal ilişki ve yaşantıda önlerine sunar. Ancak eğer birey içinde yer aldığı toplumda kültür temelli olarak belirlenen örf, âdet, gelenek, görenek ve hukuk kurallarına uymayan davranışlar gerçekleştirirse “sapmış” olarak etiketlenir; diğer bir ifade ile damgalanır. Damgalanan ya da etiketlenen birey ömrünün sonuna kadar bu durumun etkisi altındadır. Benlik ve kişiliğinin oluşumu da etiketlemeye maruz kaldığı alan çerçevesinde gerçekleşmekte ve bireyi “cam bir fanus” içinde yaşamaya zorlamaktadır. Yani, bireylerin davranışları tüm yaşamları boyunca başkaları tarafından değerlendirilmekte ve toplumun ortaklaşa belirlediklerinin dışına çıktığı durumlarda ise bireyler etiketlenmektedir.

2. Araştırmanın Metodolojisi

2.1. Araştırmanın Konusu

Çalışmanın konusu, etiketleme teorisi ile bağlantılı olarak toplumda önemli bir sosyal problem olan suç ve sapma olgularının gençliğin bakış açısında nasıl değerlendirildiğinin bir betimlemesini yapmaktır. Bu amaçla üniversitelerde okuyan gençlere yapılandırılmış soru formu uygulayarak bu konuda istenilen bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

2.2. Araştırmanın Amacı /Önemi

1950’li yıllara kadar sapma konusunda yapılan araştırmalar daha çok sapmış davranışı gösteren kişilerin karakterleri, sapmış davranışlarının kö-

kenleri ile sapmış davranışlarının neden ve sonuçları üzerine yoğunlaşmıştır. 1950’li yıllardan itibaren bir davranışın sapma olup olmadığını belirleyen ölçütleri kimin koyduğu sorusu da gündeme gelmiştir. Etiketleme teorisinin temelinde yer alan bu düşünceden hareketle toplumda egemen olan grupların, toplumda yaşayan diğer bireylere sosyal denetim uygulayarak onların kendi normlarına uymalarını beklemeleri ve bu durum gerçekleşmediğinde tepki ile karşılaşmaları sapmanın toplum tarafından yaratıldığı temel gerçeğini yansıtmaktadır. Diğer taraftan sapma teorisyenleri de (Worsley 1987: 407–411) bir davranışın suçlu veya sapmış olarak nitelendirilmesi için, bir grubun veya bireyin belli bir şekilde davranması ve bunların farklı değerlere sahip diğer grup veya bireyin faaliyetini sapmış olarak etiketlenmesi gerekir görüşündedir. Bir başka ifade ile (Reid 1982: 76–77) bir davranış bazı kişiler tarafından bazı durumlarda yapıldığında suçtur, başka kişiler tarafından başka durumlarda yapıldığında suç değildir (Akt. İçli 2004: 3–5).

Bilindiği gibi “suç” ve “sapma” görelidir ve tanımlanmalarının da zamandan zamana, kişiden kişiye, toplumdaki topluma ve hatta aynı toplumda aynı zamanlarda farklı anlamlar taşıdığı ve değiştiği göz önüne alınmalıdır. Bu nedenle çalışmanın temel amacı da görelidir ve dikkate alınarak bu kavramları teorik bir çerçeveye oturtabilmek ve uygulama aşamasında da toplumun -gençlerin- “ötekileştirilmiş birey”e bakış açısını betimsel olarak ortaya koymaya çalışmaktır. Bu çalışma, literatüre gençliğin bakış açısını yansıtmaya noktasında bir katkı sağlaması açısından önem taşımaktadır. Çalışmanın diğer amacı ise etiketleme teorisinin bakış açısından faydalanılarak toplumun önemli bir bölümünü oluşturan gençlerin etiketlemedeki rolünün ne olduğunun sosyolojik açıdan tespit edilmesidir. Böylece çalışmamız, bu teorik perspektif temelinde “sapma” olgusuna yönelik olarak gençlerin sahip oldukları bakış açılarının ne durumda olduğunun bilgisine ulaşma ile hem toplumsal dışlanma, ötekileştirme, etiketleme olgusu, toplumun işleyişini anlama hem de toplumsal sorunların-problemlerin çözümüne yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda gelişim ve değişime yönelik sosyal politikalar geliştirmemizde noktasında da önem arz etmektedir.

2.3. Araştırmanın Problem Cümleleri

- Gençlere göre daha çok kimler sapmış ve suçlu olarak görülmektedir?
- Gençlere göre etiketleme sadece suç işleyenler boyutunda mı değerlendirilir yoksa sapmış olanlara da uygulanmakta mıdır?
- Cinsiyetin etiketlemede etkisi nedir?

2.4. Araştırmanın Metot ve Teknikleri

2.4.1. Evren ve Örneklem

Bu çalışmada genç bireylerin özellikle sapmış ve suçlu davranışlara yönelik olarak gerçek görüşlerini elde etmek ve bunun sonucunda oluşan “damgalama” düşüncesini kendi bakış açılarından nasıl değerlendirdiklerine ilişkin bilgi edinmek amacıyla Ankara’da Hacettepe ve Başkent Üniversitelerinde okuyan gençlerin genelini kapsayacak bir uygulamalı saha çalışması yapılmıştır. Ankara evrenini temsil edecek olan ve istatistiksel olarak da elde edilen bilgiler ışığında, bu kitleye en uygun ulaşılabilecek saha olan üniversitede okuyan öğrenciler örneklem içerisine dâhil edilmiştir. Buradaki amaç ise sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik bir yanlılıktan uzak durarak hem özel hem de devlet üniversitelerindeki öğrencilerden oluşan örneklem seçebilmektir. Ancak bu gruplar heterojen bir grup oluşturmasına rağmen bir homojenleştirme çabası içine girilmemiş, ulaşılan tüm gençlerle ilgili konuda görüşmeler yapılarak verilere ulaşılmıştır. Bu noktada da nicel araştırma yönteminin güvenilirlik ve geçerliliğini sarsamayacak bir biçimde rastlantısal olarak evrenden örneklem seçilmiştir. Üniversitelerin Fen - Edebiyat Fakültelerine bağlı olan üç bölüm çalışmaya dâhil edilmiştir. Bu bölümler Amerikan Kültürü ve Edebiyatı, Türk Dili ve Edebiyatı, İstatistik (Aktüerya Bölümü) olarak belirlenmiştir. Örneklem için belirtilen bölümlerin seçilmesindeki neden ise söz konusu üç bölümün her iki üniversitede yer alıyor olmasıdır. Buna göre üniversitelerden seçilen ve örnekleme dâhil edilen öğrenci sayıları şöyledir;

Hacettepe Üniversitesi Öğrenci İşleri Dairesi Başkanlığının 24.04.2005 tarihli 2004/2005 öğretim yılı okuyan öğrenci istatistiklerine göre Fen - Edebiyat Fakültelerinin ilgili bölümlerinde okuyan toplam öğrenci sayısı: 1172

Bu evrenden çekilen % 10’luk dilimde örneklem 117 kişi olarak belirlenmiştir. Bu sayı doğrultusunda ise bölümlerden rastlantısal olarak seçilen öğrencilere anket uygulaması yapılmış ve toplamda Hacettepe Üniversitesinden 118 öğrenci ile görüşülmüştür.

Başkent Üniversitesi Öğrenci İşleri Dairesi Başkanlığının 12.04.2005 tarihli 2004/2005 öğretim yılı okuyan öğrenci istatistiklerine göre Fen - Edebiyat Fakültelerinin ilgili bölümlerinde okuyan toplam öğrenci sayısı: 381

Bu evrenden çekilen % 10’luk dilimde örneklem 38 kişi olarak belirlenmiştir. Bu sayı doğrultusunda ise bölümlerden rastlantısal olarak seçilen öğrencilere anket uygulaması yapılmış ve toplamda Başkent Üniversitesinden 40 öğrenci ile görüşülmüştür.

Üniversite	Fakülte	Toplam Öğrenci Sayısı:	Ankete Katılan Öğrenci Sayısı:
Başkent Üniversitesi	Fen –Edebiyat Fakültesi	381	40
Hacettepe Üniversitesi	Fen –Edebiyat Fakültesi	1172	118
Genel Toplam:		1553 (evren)	158 (örneklem)

2.4.2. Veri Toplama Tekniği

Teorik - uygulamalı olmak üzere iki aşamada gerçekleştirilen “ Üniversite Gençliğinin Sapmış Etiketlemeler Konusundaki Düşünceleri: Ankara Örneği” konulu çalışma Kasım 2004’te başlayıp Mayıs 2005’te tamamlanmıştır. Araştırmanın ilk kısmı teorik boyutta bir çalışma olup özellikle etiketleme kuramı ile ilgili kaynaklar taranmış, tezler incelenmiş ve araştırmalar derlenerek konu ile ilgili geniş bir literatür taraması yapılmıştır. Bu geniş kapsamlı literatür taraması sonucunda elde edilen bilgiler bir araya getirilip derlenerek araştırmanın teorik çerçevesi oluşturulmuştur. Araştırmanın uygulama aşamasında ise belirlenen örnekleme yapılandırılmış soru formu uygulanarak verilere ulaşılmıştır.

Verilere ulaşmak için kullanılan teknikler ve yapılan çalışmalar araştırmanın önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Bu açıdan kullanılacak metot ve tekniklerin dikkatlice tespit edilmesi gerekmektedir. Anketlerin hazırlanışı ve uygulanışında izlenen yöntem ve teknikler şöyle aktarılabilir:

Literatür taraması ve konu ile ilgili elde edilen bilgiler ışığında, problem cümlecikleri ile de paralel olarak “yapılandırılmış anket formu” hazırlanmıştır. Hazırlanan anket formunda 25 soru yer almaktadır. Bunlardan 3 tanesi açık uçlu soru olup (Bu sorularda da bir nevi sınav ve güvenilirlik için bazıları açık uçlu bırakılarak yanıtlanması beklenmektedir.) geriye kalan 22 tanesi kapalı uçlu soru olarak ankette yer almaktadır. Soruların başında yer alan “olgusal sorular” anket uygulanan kişinin sosyo - demografik durumunun tespiti amacıyla oluşturulmuş ve kolaylıkla yanıt alınabilecek sorulardır. Daha sonraki sorular ise “tutum ve görüş” soruları olarak ankette yer almaktadır. Bu sorular kişinin duygu, düşünce ve inançları çerçevesinde oluşan ve kendi dünyasına ait beklenti, kaygı ve düşüncelerini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Soruların çoğunlukla kapalı uçlu ve karar bildiren sorular içermesinin yanı sıra “evet/hayır” soruları da yer almaktadır. Bu sorulara ek olarak

“cevabı belirlenmiş” , “seçmeli” , “ likert tipi çok seçenekli ve derecelendirilmiş” sorulara da anket formunda yer verilmiştir. Bu klasik soru tiplerinin yanı sıra anket formu içinde “seçilen ve suç işlemiş bir kişiye yönelik oluşturulmuş gazete haberi”ne dair toplumsal ve kişisel tepki ölçülmeye çalışılmıştır.

Anketlerin uygulama aşamasında ise, uygun zamanlarda ve özellikle ders olmayan saatlerde - boş vakitlerde, ders çıkışları ya da aralarda, sınav sonrası zamanlarda veya çimlerde – kafelerde otururken görüşme yapılacak kişiyi seçme olanağı olmuştur.

Bu veri toplama tekniklerinin yanı sıra özellikle gençlerden oluşan bu sahada araştırmacılar “katılımlı gözlem” yapma imkânı bulmuşlardır. Böylelikle gençlerin içlerinde yer aldıkları gruplar, ilişkileri, etkileşimleri ve arkadaşlıkları kendi doğal ortamları içinde gözlemlenmiştir. Standart bir tekniğe dayanmadan, tekrarlanması rastlantılara bağlı olan bu gözlemlerle temel ve önemli bir toplumsal grup olarak kabul edilebilecek gençler hakkında bilgiler edinilmiştir. Bu bilgiler ise analizler sırasında yorumları etkileyecek nitelikte bilgilerden oluşmaktadır.

2.4.3. Veri Analizi Tekniği

Çalışmada elde edilen nicel veriler, sosyal bilimlerde de alan araştırmalarının sonuçlarının değerlendirmesinde kullanılan istatistiksel paket programı olan SPSS ile bilgisayara aktarılmıştır. Öncelikle bütün soru kâğıtlarında ön kodlama işlemi yapılarak numaralandırma ve kodlamalar yapılmıştır. Sistemleştirilmiş cevapların yanı sıra açık uçlu soruların cevaplarının ayrı dökümü yapılarak kodlama işlemine geçilmiştir. Kodlama işleminin tamamlanmasından sonra veri girişi yapılmış ve hazırlanan soru cümleleri doğrultusunda analizlere ulaşılmıştır. Araştırmaya başlamadan önce 10 kişiden oluşan bir gruba uygulanan “Pilot Çalışma” anket formundaki eksiklikleri görmeyi sağlayarak değişiklikler yapmaya olanak sağlamıştır.

Durum tespitine yönelik olarak yapılacak olan bu çalışma betimleyici bir çalışma olup üniversite gençliği ve sapma konusundaki düşünceleri arasındaki ilişki aranmıştır. Bu nedenle çalışmada hipotez/ varsayımlar yerine soru cümlelerine yer verilmiştir. Bu betimleyici çalışmada veri elde etmek için yukarıda da belirtildiği gibi “soru kâğıdı” kullanılmıştır. Bunun yanı sıra “katılımlı gözlem” ve incelemelerle elde edilen bilgiler de oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Sonuçta da elde edilen verilere uygun olarak frekans tablo analizleri -kare ve multiple response analiz teknikleri uygulanarak soru cümlelerinin analizi- yapılmış ve konu kapsamındaki bilgilere ulaşılmıştır.

2.4.4. Araştırmada Kullanılan Kavramlar

Etiketleme/ Damgalama: Temelde bireylerin sahip olduklarını bazı özellikler nedeni ile etiketlendiklerini ve hatta toplum dışına atıldıkları anlayışını vurgulamaktadır. Bu süreç iki aşamalıdır. Bunlardan ilki belirli bir eylem ve sapmış olarak etiketlenme, ikincisi ise toplumda mevcut olan ve çoğunluk tarafından kabul edilen ve uygulanan normlara karşı itaatsizlik sonucu etiketlenmedir.

Suç: Suç, çeşitli ve incelendiği bilim dallarında farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Ancak çalışmanın da konusu dikkate alındığında burada yapılacak tanımların sosyolojik bakış açısı ile oluşturulması gerekmektedir. Bu açıdan İçli'nin yaptığı suç tanımından faydalanılmıştır. Buna göre suç, var olan toplumsal sistemin korunması için, baskılanması gereken ve gerekli varsayılan bir anti-sosyal davranış olarak kabul edilir (2004:4).

Sapma: Bu kavramı karakterize etmede katkısı bulunan ve birbiri ile ilintili iki özellik söz konusudur. Bunlardan ilki sapmayı bir norm ihlali kalıbı olarak görmekte ve daha sonra dinsel normların sapmışlara, hukuksal normların suçlulara, sağlık normlarının hastalığa vb. yol açması türünden bir "normlar yelpazesi" saptamaktadır. İkincisi ise sapmayı belli zamanlarda belli davranış kalıplarına yapıştırılan ve daha sonra değer kaybedecek, gözden düşmüş ve genellikle dışlanmış bir etiketle bir "damga kurgusu" olarak öne çıkarmaktadır (Marshall 1999: 639). Çalışma kapsamında ise sapmışlık bu ikinci özelliği yani damga etiketlerinin kurgulanışı, uygulanması ve etkisi ile ele alınmaktadır. Sapma ister damga kurgusu içerisinde isterse norm ve gelenek ihlali olarak ele alınsın sürekli değişen, muğlak ve uçucu bir kavramdır.

Etiketlenmiş / damgalanmış birey: Sistemdeki mevcut normlardan sapma sonucu toplum tarafından etiketin başarılı bir şekilde uygulandığı bireyden bahsedilmektedir.

Toplumsal dışlanmışlık: Bireylerin ya da hanelerin, ya kaynaklardan ya daha geniş ölçekteki cemaatle veya toplumla sosyal bağlar kurmadan yoksun bırakılma sürecini karşılayan bir terimdir (Marshall 1999:150).

Gençlik: Sosyolojik perspektifte gençliğin evrensel tanımının yapılmasındaki güçlük, tanımın geliştirilmesinde sosyal ve kültürel faktörlerin diğer bir ifade ile toplumun yaşam tarzı ya da kültürel değerlerinin göz önünde bulundurulmasında yatmaktadır. Gençlik döneminin başlangıç ve bitiş yaşları ya da kimin genç olarak kabul edileceği ve gençlik döneminin hangi özellikler sergileyeceği toplumdan topluma ve kültürden kültüre farklılık gösterebilir. Diğer taraftan aynı toplumda biyolojik, psikolojik ve sosyolojik anlamda belirli değişiklikleri yaşayan gençler arasında da fiziksel, sosyal ve entelektüel olgunluk açısından farklılıklar gözlemlenebilir.

Bunlar göz önünde bulundurulduğunda gençlik ile ilgili sosyolojik bir tanım Burcu (1998) tarafından ifade edilmiştir. Buna göre “Gençlik 13–25 yaş arasını kapsayan, çocukluk ve yetişkinlik arasında yer alan hızlı bir geçiş döneminin yaşandığı fizyolojik, psikolojik ve sosyolojik değişimlerin bu dönemde yoğunlaştığı bir sosyal kategori” olarak tanımlanabilir.

Toplumsal bakış açısı: Toplumsal sistem içerisinde yer alan her birey gerçekleştireceği ya da gerçekleştirmek istediği tüm davranışlarının öncesinde, diğerlerinin görüş ve fikirlerinin baskısı altındadır. Bu, sapma ve suç alanında da bu şekildedir. Toplum tarafından “ötekileştirilmemek” ve sistem dışına atılmamak için var olan normlara uyum ve itaat gösteririz. Bu normlara karşı her tür itaatsizlik etiketlemelere maruz kalmaktadır. Bu noktada toplumsal bakış açısının etkilerinin boyutu karşımıza çıkmaktadır. Bu bakış açısı kent - kır kökenli olmak, cinsiyet farklılıkları, sosyo - ekonomik durum vb. açısından farklılık göstermektedir.

3. Araştırmanın Teorik Çerçevesi

Geçmişten günümüze kadar toplum içinde insanı sapsız ve suçlu davranışa iten nedenlerin belirlenmesi, bu tür davranışlara verilecek cezaların neler olması gerektiği, sapma ve suçun önlenmesi ile suçlunun topluma kazandırılması ile ilgili çalışmalar kriminoloji literatürünü oluşturmuştur. Suçlu davranışı açıklamak için üretilen teorilerin geçmişi binlerce yıl öncesine dayanır. Sokrates ve Platon ile başlayan çalışmalara 1789 Fransız İhtilalinden önce var olan hukuk sistemine ve ceza adaletine tepki olarak ortaya çıkan klasik ekolü eklemek gerekir. Cesare Beccaria ve Jeremy Bentham ile tanınan bu ekolün varsayımı insanların kendi faaliyetlerinin sonucunu tattıktan sonra suç işledikleridir. Faydacı ekol olarak da bilinen bu ekolün temsilcileri özgür iradeye inanırlar. Bu ekolün görüşleri daha sonra neo-klasik ve pozitif ekolle devam etmiş, bu arada suçlar ve cezalarla, suç sınıflamalarıyla ilgili önemli yenilikler getirilmiştir. 19. yy’da suç artık bilimsel yöntemler kullanılarak incelenmeye başlanmış ve suç olgusunun bireyselleşmesi büyük ölçüde tamamlanmıştır (İçli 2003: 512–513).

Etiketleme teorisinin temelleri ise I. Dünya Savaşı sonralarına Charles Cooley, William Thomas ve George Herbert Mead’in çalışmalarına dayanan bir teori olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. Aynı zamanda bu bilim adamları sosyal etkileşimciler olarak tanımlanırlar. Etiketleme teorisi de sosyolojinin önemli yaklaşımlarından biri olan sembolik etkileşimci geleneğin temel varsayımlarından hareket etmektedir. Etkileşimci modeller, küçük ölçekli toplumsal kurum ve ortamları incelerler; bu etkileşimsel ortamlarda toplumsal kimliğin oluşumu, benliğin öznel ve kamusal veçheleri gibi mikro-sosyoloji alanındaki meselelere odaklanırlar. Bu kuramsal yaklaşım aynı zamanda

sosyologların yeni bir disiplin kurarak insanların kurumlarla nasıl hem kısıtlandıklarını hem de o kurumların sınırlarının ötesine geçebildiklerini incelemektedir (Sezal 2002:38). Ya da bir başka ifadeyle, sembolik etkileşimci yaklaşım çalışmalarını küçük gruplar ve alt kültürler üzerinde yoğunlaştırırken ve temele birey ile bireyin davranış ve ilişkilerini koyar gibi gözükürken, bir yandan da böyle yapmakla toplumun bileşenlerinden, oluşturucularından biri olan bir parçayı analiz etmekle adeta bütünü analizine katkıda bulunmaktadır (Çelebi 2001:17).

Sembolik etkileşimcilik yaklaşımı içerisinde etiketleme teorisi sapma ve suç ile ilgili geliştirilen en önemli anlayışlardan da biridir. Bilimsel anlamda ilk olarak 1930'larda Frank Tannenbaum tarafından tanımlanmıştır. Tannenbaum, etiketleme sürecinin kişi açısından sonuçları ile ilgilenmiştir. Ona göre, kişiyi suçlu yapma süreci etiketleyip dışlayarak yaptığı davranış konusunda onu bilinçlendirmek, onun şikâyet edilen davranışlarını pekiştirmek şeklinde işlemektedir. Yani kişinin davranışı başkaları tarafından değerlendirilmekte, etiketlenmektedir (İçli 2003: 518–519). Sapma sosyolojisinin liberal dalgası olan “etiketleme teorisi” 1960'lı yıllarda gelişmeye başlamıştır. Sapmışlık konusunda görüş birliği olmamasına rağmen (Zaman zaman cinayet ve ensest ilişki de bu kapsamda yer alabilir.) bu fenomeni karakterize etmeye katkıda bulunan ve birbiri ile ilintili iki özellikten söz edilebilir. Bu özelliklerden birincisi, sapmışlığı bir norma ihlali kalıbı olarak görmekte ve daha sonra, dinsel normların sapmışlara, hukuksal normların suçlulara, sağlık normlarının hastalıklara, kültürel normların eksantrikliğe vb. yol açması türünden bir “normlar yelpazesi” sunmaktadır. İkinci bir özellik ise sapmışlığı belli zamanlarda belli davranış kalıplarına yapıştırılan ve daha sonra değer kaybedecek, gözden düşmüş ve genellikle dışlanmış bir etiketle bir damga kurgusu olarak öne çıkmaktadır (Marshall 1999: 639). Birincil ve ikincil sapma ise Lemert'in etiketleme yaklaşımının temelini oluşturmaktadır. Etiketleme teorisyenleri herkesin ancak birey için ufak sonuçlar doğuran birincil sapma ile sapmış davranışlara karşı sosyal tepkinin bazı insanlar için sapmış olarak bir ana statü yarattığı ikincil sapma arasında bir ayrım yapar. Ana statü, kişinin kimliğinin bir yönünün diğerlerinin bu kişi hakkındaki algısına egemen olmasıdır. Sapma teorisyenlerine göre “suç”, insanların bireyi algılamasını çoğu kez etkileyen bir ana statüdür. Bu etiketleme sürecinin etkisi, etiketlenenin etiket özelliklerini aldığı bir “kendini algılanan hâle getirme” sürecidir (Lawson - Heaton 1999: 92). Birincil sapma adam öldürme, hırsızlık, zihinsel çöküntü gibi belirli eylemleri içerir. Diğer taraftan ikincil sapma, birincil sapmada bulunan kişilerin kategorize edildikleri ve akıl hastası olarak algılandıkları zaman ortaya çıkar. Bu yüzden ikincil sapma, belirli aktörleri kategorize eder ve onları belirli lekelenmiş insan kategorisine sokan başkalarının eylemlerini içerir. Dahası, böyle kategorize edilen

kişiler başkalarının bu yargılarını içselleştirerek ve kendilerini “katil”, “hırsız” ve “akıl hastası” olarak algılayarak yeni bir kimlik duygusu kazanırlar (Akt. Gündüz- Mutluer 2000:123). Bu durum bir başka ifade ile bireyin etiketleme süreci sonunda kendini kavramlaştırması ile de ilgilenir. Buna göre, sapmış davranışı etiketlemek, etiketlenen bireyin kendisi hakkındaki kavramlaştırmasını etkileyerek “ikincil sapmayı” yönlendirir (İçli 2004: 129).

Bu etiket ve ilk sapma sonucunda ortaya çıkan sonuçlar çerçevesinde, toplumun genelinden izole edilmiş ve kendini sapmış rolüne sıkıca kilitlenmiş hissedenden, bu doğrultuda kişiliğini yeniden organize eden birey, sapmış alt kültürler veya gruplar oluşturabilmek için kendisi gibi etiketlenmiş başkalarını arar. Kişiliğini ve yaşamını organize eden bireyler yeni sapma davranışı sergilemeye eğilimlidir (İçli 1994:113).

Etiketlemeciler, etiketlenenlerin sapmış davranışlarda buldukları için değil, etiketlendikleri için farklı davrandıklarını savunur. Etiket reddetmek mümkünken, yaygın tepki statüyü ve etiketlenen davranışı üstlenmek, kehaneti gerçekleştirmek olarak karşımıza çıkar. Örneğin mahkûm edilenler etikete karşı sosyal tepki nedeniyle özgür bırakıldıklarında suç işlemeye ve bu nedenle de tekrar tekrar suç işlemeye eğilimlidirler (Lawson - Heaton 1999: 91).

Uyumsuzluk ya da sözde sapmışlık kapsamında görülen her hareket dikkat çekici bulunup cezayla karşılaşır; buna bağlı olarak sapmış kişi kendisini sapmış bir çevrede tanımlamaya ve başkalarına benzer davranışlara özendirmeye, böylece daha fazla sapmışlık doğurmaya başlar. Bu da sapmış grubun uyumlular tarafından daha fazla cezalandırıcı yaptırımlarla baskı altına alınmasına neden olur (Marshall 1999: 213).

Bu terimin tarihsel kökeni ve farklı alanlardaki kullanımı olmasına rağmen, sosyoloji alanında ilk olarak Erving Goffman'ın çalışmalarıyla tanınmıştır. Sabit bir özelliği yansıtmaktan ziyade, değer kaybı ilişkisini yansıtan damgayı Goffman üç tip hâlinde (bedensel, ahlaki ve kabilesel damga) sınıflandırmış ve bunların insanların karşılıklı ilişkilerini ne şekilde etkileyip yönlendirdiğini analiz etmiştir (Marshall 1999:129). Goffman da damga /etiket kavramının günümüzde de orijinal anlamlarına benzer biçimde kullanıldığı belirtmiştir. Ancak, artık bedensel işaretler yerini dilin kullanımına yani sözcükler aracılığı ile damgalamaya ya da etiketlemeye bırakmıştır (Gelgeç Bakacak 2002:8). Etiketleme temelde bireylerin sahip oldukları bazı özellikler nedeniyle etiketlendiği ve hatta toplum dışına atıldığı anlayışını vurgulamaktadır. Damgalanan ya da etiketlenen birey ömrünün sonuna kadar

bu durumun etkisi altında kalmaktadır. Benlik ve kişiliğinin oluşumu da etiketlenmeye maruz kaldığı alan çerçevesinde gerçekleşmektedir. Yani bireyler bir kere kendilerine sapmış etiketi uygulanırsa, eylemleri yeni benlik tanımı ile uygun hâle gelir ve sapmış şekillerde davranırlar (Gündüz - Mutluer 2000:122). Bir başka ifade ile etiketleme görüşüne göre, çocuklar pek önemsemedikleri basit hırsızlıklardan tutuklanıp mahkemeye getirilir ve suçlu muamelesi görürlerse çok büyük bir yanlış yaptıklarını ve belki de değersiz kişiler olduklarını düşünürler. Sonuçta, kendileri gibi problem yaratan kişiler olarak etiketlenen, diğer insanlarla bir araya gelirler ve bu durum onları daha ciddi suçlara yönlendirebilir (İçli 2003: 520).

Etiketleme kuramının Amerika'daki başlıca savunucusu olan Howard S. Becker ise 1963 yılında yayımlanan "Outsiders" adlı kitabında, "toplumsal grupların, ihlalinin sapmışlık olarak görüldüğü kurallar belirleyip bu kuralları bazı insanlara yansıtarak ve onlara 'yabancılar' etiketi yapıştırarak sapmışlık yaratması" anlamında sapmışlığı toplumun yarattığını vurgulamıştır. Bu perspektiften bakıldığında sapmışlık, bir insanın yaptığı hareketin özelliği değil, tersine kuralların uygulanmasının sonucudur: "Sapmış davranış, insanların bu şekilde adlandırdığı bir davranıştır." (Marshall 1999:212). Becker, suçlu olan ile suçlu olmayan arasındaki farkı etiketleme olgusuna bağlı olarak açıklar ve farkın suçlu olanın bu şekilde etiketlenmesi ile bağlantılı olduğunu belirtir. Etiketleme teorisinden önceki sapma teorilerinin çoğu, sapmanın çeşitli biçimlerinin neden ve sonuçlarının araştırılması ile ilgiliydi. Oysa görüldüğü gibi etiketleme teorisi ilgiyi sapmış davranışlarda bulunanlardan çok belirli kişileri ilk planda sapmışlar olarak belirleyen kuralları kimlerin yaptığına doğru yöneltmeye çalışmıştır. Etiketleme teorisi sapmış eylemlerin sadece sapmışların davranışları açısından anlaşılamayacağını, böyle eylemlerin tüm diğer eylemler gibi, etkileşim ilişkileri içinde ele alındıkları zaman tam sosyolojik bir çözümleme yapılabileceğini vurgular (Gündüz- Mutluer 2000:122). Ancak bu durum tartışıldığı üzere normların nereden geldiği ile düşünceleri zihinde sorgulamayı gerektirmektedir. Fukuyama'nın da belirttiği gibi, normlar evreni hiyerarşi kaynaklı ve anında yaratılan normlar olarak iki boyutta ele alınmaktadır. Hiç kimse sosyal düzenin hiyerarşik olarak kurulduğunu inkâr edemez. Ancak düzenin hiyerarşik yapı ve merkezîyetçi otorite tiplerinden, tamamen merkezîyetten uzak ve bireylerin anında etkileşimine kadar birçok kaynak yardımıyla oluşabileceğini görmek yararlıdır. Daha geniş bakılırsa anında yaratılan normlar gayri ve yazılmamış olma eğilimindeyken hiyerarşi kaynaklı otoritenin oluşturduğu normlar ve kurallar yazılı kanun anayasa, tüzük, kutsal yazı veya bürokratik örgüt şemaları şeklindedir. Sosyoloji sonuçta, sosyal normları araştırmaya yönelik bir disiplindir. Sosyologlar, insanların büyüyüp olgunlaştıkça karmaşık norm ve kural serileriyle tanımlanan farklı roller ve kimlikler edindiklerini varsaymaktadır

(Fukuyama 2000: 119-123). Bu noktada etiketleme teorisyenlerine göre kişinin sapmış olarak etiketlenen davranışı ikincil bir önem sahiptir. Önemli soru bu etiketi kimin kime hangi belirleyicilere göre uyguladığıdır? Hangi süreçler etiketi yapıştırır ve uygulanan yolları belirler? Etiketleme teorisyenlerine göre, toplumda güçlü olanın arkasında fonksiyon gören kontrol birimleri etiketleri daha az güçlü olanlara empoze eder. Toplumda güçlü olan hangi davranışın sapmış veya yasa dışı sayılacağına karar verir. Aynı yasa ihlaline katılan bireylerden daha az güçlü olanının resmen etiketlenip cezalandırılması olasılığı daha güçlü gruplardan fazladır (İçli 2003: 519).

Etiketleme teorisi kısa sürede pek çok deneye dayalı (ampirik) araştırma yapılmasını kısıktırmış olmakla birlikte 1970'lerde ciddi eleştirilerle karşılaşmıştır. Ona yöneltilen en yaygın itirazlar, bu kuramın sapmış davranışın kaynaklarını görmezlikten geldiği, sadece sınırlı bir kapsamdaki suçlu hareketler için kullanılabilmesi, etiketleme süresince fazlasıyla determinist bir tutum takındığı ve iktidar ile yapı sorunlarını göz ardı ettiğiydi. Başka bir suçlama, yeni sapmışlık sosyolojisinin suçlu hareketleri açıklamaktan çok gerekçe bulmayı hedef aldığıydı. Etiketleme kuramı özellikle bu içerikte bir suçlama karşısında kendisini savunmuştur. Kuramın çok açık biçimde dışa vurucu sapmışlık, genellikle homoseksüellik, uyuşturucu bağımlılığı, alkolizm, sokak çetelerine girmek ve akıl hastalığı gibi kurbansız suçlar için kullanılabilmesi de bu izlenimi güçlendirmiş ve bunun için etiketleme perspektifi, bazı çevrelerde “kaçıklar, kaltaklar ve cinsel sapıklar sosyolojisi” diye adlandırılmaya başlanmıştır (Marshall 1999: 213). Sonuçta etiketleme kuramı suçun ya da sapmış davranışın nasıl sosyal etkileşimin ürünü olduğu açıklama gayretindedir. Bu ekolün savunucuları “aptal, zihinsel özürlü, şişman, sapık, katil” gibi etiketlerin olumsuz etiketlemeler olduğunu ve yapıştırıldığı kişiye zarar verdiğini belirtmişlerdir. Bu zarar verme durumu etiketin uygulandığı anda olabileceği gibi bireyin sonraki yaşantısında da ciddi ve belirleyici etkilere sahip olabilmektedir. Edwin M. Lemert'in, 1951'de suçlunun etiketlenmesi hakkındaki çalışması ile birlikte dikkatler, bireylerin sapmışlar olarak etiketlenmelerinin etkilerine çevrilmiştir. Etiketleme, sapmada akıl hastalarına, homoseksüellere, hatta kekemelere uygulanabilir genel bir bakış açısı olarak nitelendirilebilir (İçli 2002).

Bu kabullerden hareket eden etiketleme teorisi, açıklamalarını bazı özel kavramlar üzerine temellendirmektedir. Bunlar “görecilik, izleyiciler, ahlaksal anlamların ve tanımların oluşturulması, sapmış olanın iç dünyası, etiketleme ve damga, olasılıklar, düşünömsellik, etiketin yapışkanlığı ve kendini gerçekleştirme kehaneti” olarak sıralanabilir.

Sonuçta bireyler tıpkı sosyal bilimcilerin araştırma sahasında karşılaştıkları gibi kendilerinden önce yorumlanmış, örüntülenmiş, yapılaşmış bir kültürel gerçeklikle karşı karşıyadırlar (çifte hermeneutik) ve öznel yorumlanarak inşa edilmiş gerçekliğe “bağlamı” yorumlayarak katılmaktadırlar. Bireylerin birincil ve ikincil toplumsallaşma süreçleri çerçevesinde sahip oldukları aidiyet duygusu, geliştirdikleri farklı kimlikleri bir araya getiren kimlik entegrasyonu, onlarda bireysel kişilik olarak belirginlik kazandırır. Kimlikleşme süreci, etkileşim içinde bulunan toplumsal birim, grup, kurum ya da kavram düzeyi ile çok yönlü bir düşünümsellik içinde düşünülmelidir. Ötekine onun gözüyle bakabilme çabası aynı zamanda, ötekinin gözünden kendine bakabilmeyi de içermektedir (Özönder ve diğerleri 2005: 12). Bu bağlamda çalışmada üniversite gençliğinin “sapkın etiketlemeler” konusundaki düşünceleri etiketleme teorisi bağlamında ele alınacaktır.

4. Araştırma Verilerinin Değerlendirilmesi

4.1. Araştırma Grubunun Sosyo-Demografik Özellikleri

Burada araştırma grubunun cinsiyet, yaş, doğum yeri, okudukları üniversite, bölüm ve sınıf ile ailelerinin sosyo kültürel özelliklerine gösteren anne- babanın eğitim durumu, meslek dağılımı ve kardeş sayısı ele alınacaktır.

Tablo1: Örneklemin Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	f	%	Çalışmaya dâhil edilen ve 158 kişiden oluşan gençlik grubunun
Kadın	90	57,0	% 57'sini kızlar, % 43'ünü ise
Erkek	68	43,0	erkekler oluşturmaktadır.
Toplam	158	100,0	

Tablo 2:Örneklemin Yaş Dağılımı

Yaş Dağılımı	f	%	Çalışmaya dâhil edilen gençlik grubunun yaş dağılımında %
18	2	1,3	20,9 ile 22 yaşında olan gençlerin ilk sırada olduğu görülmektedir. Bunu %19,6 ile 20 yaş grubu % 13,9 ile 23 yaş grubu ve % 12,7 ile 19 yaş grubunda yer alan gençler izlemektedir.
19	20	12,7	
20	31	19,6	
21	13	8,2	
22	33	20,9	
23	22	13,9	
24	13	8,2	
25	15	9,5	
26	4	2,5	
27	4	2,5	
28	1	,6	
Toplam	158	100,0	En az yoğunluğa sahip yaş yüzdesi ise %0,6 ile 28 yaş ve %1,3 ile 18 yaştır. Bir başka ifade ile özellikle 19–25 yaş grubunda olan gençlerde yoğunluk görülmektedir. Bunun nedeninin bu

yaş aralığının üniversitede okuma yaşına uygun özellikler göstermesi olduğu söylenebilir.

Tablo 3:Örneklemin Doğum Yeri Dağılımı

Doğum yeri	f	%	Çalışmaya dâhil edilen gençlik grubunun “doğum yerleri”nin nereler olduğu sorulduğunda; örneklem grubunun % 56,3’ü “büyükşehir”de doğduklarını belirterek en yüksek orana sahip kategoriyi oluşturmuşlardır. Bunu % 30,4 ile “şehir” doğum-
Köy	3	1,9	
Kasaba	13	8,2	
Şehir	48	30,4	
Büyükşehir	89	56,3	
Yurt dışı	5	3,2	
Toplam	158	100,0	

lu olanlar, % 8,2 ile “kasaba” doğumlu olanlar ve % 3,2 ile “yurt dışı” doğumlu olanlar izlemektedir. “Köy” doğumlu olanların oranı ise % 1,9 ile en düşük orana sahip yüzdendir. Dağılımın geneline bakıldığında ise çalışmaya katılanların büyük bir çoğunluğunun kent kökenli olduğu görülmektedir. Çalışmanın Ankara gibi büyükşehirde yapılmış olmasının da bu kategoride yoğunluk olmasında etkisi bulunmaktadır. Gençlerin şu anda ikamet ettikleri yer konusunda da benzer bir durum görülmektedir. Örneklem grubunun %84,2’si şu anda “Büyükşehir”de yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu iller ise Ankara, İstanbul, İzmir, Adana, Eskişehir ve Bursa olarak cevaplarda yer almaktadır.

Tablo 4: Örneklemin Üniversite - Bölüm Dağılımı

Bölümler	f	%
Amerikan Dili ve Edebiyatı	40	25,3
Türk Dili ve Edebiyatı	45	28,5
İstatistik	73	46,2
TOPLAM	158	100,0

Çalışma için belirlenen örnekleme, istatistiki analizler ve çalışmalar sonucunda evreni yansıtabilecek olan ve Ankara’da yer alan Hacettepe Üniversitesi ile Başkent Üniversitesi dâhil edilmiştir. Bu üniversitelerden araştırmaya katılanların yüzdelik dağılımlarına bakıldığında ise gençlerin % 74,7’si “Hacettepe Üniversitesi” öğrencisi , %25,3’ü ise “Başkent Üniversitesi” öğrencisidir.

Örneklem dâhilinde bu üniversitelerin Fen – Edebiyat Fakültelerinde yer alan Amerikan Kültürü ve Edebiyatı, Türk Dili ve Edebiyatı ile İstatistik Bölümlerindeki (İstatistik Bölümüne bağlı bölüm olarak Aktüerya Bölümü de yer almaktadır.) öğrencilerle çalışma yürütülmüştür. Bu doğrultuda yüzdelik dağılıma bakıldığında çalışmaya katılan öğrencilerin % 46,2’si “İstatistik Bölümü”nde, % 28,5’i “Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü”nde ve % 25,3’i ise “Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Bölümü”nde okumaktadır.

Tablo 5: Örneklemin Sınıf Dağılımı

	f	%
Hazırlık sınıfı	1	,6
1. sınıf	68	43,0
2. sınıf	23	14,6
3. sınıf	38	24,1
4. sınıf	21	13,3
Artık yıl	7	4,4
TOPLAM	158	100,0

Çalışmaya dâhil edilen gençlik grubuna kaçınıcı sınıfta okudukları sorulduğunda en yüksek oran %43,0 ile birinci sınıfta okuyanlarda görülmektedir. Bunu sırasıyla % 24,1 ile üçüncü sınıf öğrencileri, % 14,6 ile ikinci sınıf öğrencileri, % 13,3 ile dördüncü sınıf öğrencileri , % 4,4 ile artık

yılda olan öğrenciler ve %0,6 ile en düşük orana sahip olan hazırlık sınıfında okuyan öğrenciler izlemektedir.

Tablo 6: Annenin Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	f	%	Çalışmaya katılan gençlik grubuna “annelerinin eğitim durumu” sorulduğunda cevaplar arasında en yüksek yoğunluk %
Okur-yazar değil	2	1,3	34,8 ile lise mezunu annelerde görülmektedir.
Okur-yazar ama okula gitmemiş	3	1,9	Bunu % 27,2 ile üniversite mezunu annesi olanlar izlemektedir. En düşük yüzdeye sahip olan grup
İlkokul mezunu	32	20,3	
Ortaokul mezunu	19	12,0	
Lise mezunu	55	34,8	
Üniversite mezunu	43	27,2	
Yüksek lisans-Doktora	4	2,5	
TOPLAM	158	100,0	

ise %1,3 ile okuryazar olmayan anneye sahip olanlar ile bunu çok az farkla geçen ve % 1,9'luk orana sahip olan annesi okuma yazmayı bilen ama okula gitmemiş olan yanıtları izlemektedir. Ancak ilkokul ve ortaokul mezunu olan annesi olanların oranı da azımsanmayacak kadar çoktur. Bu durum göstermektedir ki çalışmaya katılan öğrencilerin annelerinin eğitim durumu çoğunlukla yüksek seviyededir. Bu bilgiler ışığında ailenin sosyo - kültürel özelliklerinin gençler üzerindeki etkisi de görülmüş olacaktır.

Tablo 7: Babanın Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	f	%	Geçerli %
Okur-yazar değil	1	,6	,6
Okur-yazar ama okula gitmemiş	2	1,3	1,3
İlkokul mezunu	24	15,2	15,3
Ortaokul mezunu	10	6,3	6,4
Lise mezunu	38	24,1	24,2
Üniversite mezunu	75	47,5	47,8
Yüksek lisans-doktora	7	4,4	4,5
Toplam	157	99,4	100,0
Cevapsız	1	,6	
TOPLAM	158	100,0	

Çalışmaya katılan gençlik grubuna “babalarının eğitim durumu” sorulduğunda ise cevaplar arasında en yüksek yoğunluk % 47,5 ile üniversite mezunu babalarda görülmektedir. Bunu % 24,2 ile lise mezunu babası olan-

lar izlemektedir. En düşük yüzdeye sahip olan grup ise %0,6 ile okur- yazar olmayan babası olanlar ile bunu çok az farkla geçen ve % 1,3'lük orana sahip olan babası okuma yazmayı bilen ama okula gitmemiş olan öğrenci yanıtları izlemektedir. Bu durum göstermektedir ki çalışmaya katılan öğrencilerin anneleri gibi babalarının eğitim durumu da çoğunlukla yüksek seviyededir. Ancak babalar annelere göre üniversite ve sonrası aşamalarda daha yüksek oranla yer almaktadırlar.

Tablo 8: Anne Mesleği

Meslek Dağılımı	f	%
İlmi ve teknik meslek sahipleri ve ilgili diğer meslekler	16	10,1
İdari personel vb. çalışanlar	33	20,9
Ticaret ve satış personeli	6	3,8
Hizmet işlerinde çalışanlar	2	1,3
Tarımcı, hayvancı, ormancı, balıkçı vb.	1	,6
Tarım dışı faaliyetlerde çalışanlar	2	1,3
Ev hanımı	98	62,0
TOPLAM	158	100,0

Çalışmaya katılan gençlik grubunun annelerinin sahip oldukları mesleklerin dağılımına bakıldığında %62'sinin herhangi bir mesleğe sahip olmayıp "ev hanımı" oldukları görülmektedir. Meslek sahibi olan annelerin dağılımında ise %20,9 ile en yüksek oran idari personel ve benzeri çalışanlarda görülmektedir. Bunu % 10,1 ile ilmi ve teknik meslek sahipleri ve ilgili diğer mesleklerde yer alanlar izlemektedir. En düşük orana sahip anne mesleği ise tarımcı, hayvancı, ormancı vb. çalışma sahasında çalışan anneler izlemektedir (% 0,6). Anne mesleklerinin dağılımına ulaşmak için sunulan seçenekler dışında "diğer" seçeneği de konularak farklı mesleklerin bilgisine ulaşılmaya çalışılmış ancak farklı bir yanıt alınmamıştır.

Bu göstermektedir ki çalışmaya katılan öğrencilerin annelerinin büyük bir çoğunluğu (%62) herhangi bir meslekte yer almamakta, evde ev işleri, yemek, temizlik, çocuk bakımı gibi ev hanımına ait işlerle uğraşmaktadır.

Tablo 9: Baba Mesleği

Meslek Dağılımı	f	%	Geçerli %
İlmi ve teknik meslek sahipleri ve ilgili diğer meslekler	42	26,6	26,8
İdari personel ve benzeri çalışanlar	40	25,3	25,5
Ticaret ve satış personeli	33	20,9	21,0
Hizmet işlerinde çalışanlar	4	2,5	2,5
Tarımcı, hayvancı, ormancı, balıkçı vb.	3	1,9	1,9
Tarım dışı faaliyetlerde çalışanlar	7	4,4	4,5
Diğer	28	17,7	17,8
Toplam	157	99,4	100,0
Cevapsız	1	,6	
TOPLAM	158	100,0	

Çalışmaya katılan gençlik grubuna “babalarının sahip oldukları meslekleri” sorulduğunda ise dağılımda % 26,8 ile en yüksek oran, ilmi ve teknik meslek sahipleri ve ilgili diğer mesleklerde yer alanlardır. Bunu çok az bir farkla idari personel ve benzeri alanda çalışanlar (% 25,5) ile ticaret ve satış personeli (% 20,9) olanlar izlemektedir. En düşük orana sahip baba mesleği ise tarımcı, hayvancı, ormancı vb. çalışma sahasında çalışanlardır (% 1,9). Baba mesleklerinin dağılımına ulaşmak için sunulan seçenekler dışında “diğer” seçeneği de konularak farklı mesleklerin bilgisine ulaşılmaya çalışılmış ve alınan cevapların %17,8 gibi küçümsenemeyecek bir kısmı bu cevabı vermiştir. “Diğer” cevabı kapsamında ise işçi emeklisi, memur emeklisi, SSK emeklisi ve asker olanlar yer almaktadır.

Tablo 10: Kardeş Sayısı

Kardeş Sayısı	f	%
Kardeşim yok	13	8,2
1-2	94	59,5
3-4	40	25,3
5-6	8	5,1
7 ve üstü	3	1,9
TOPLAM	158	100,0

Çalışmaya katılan gençlik grubuna “kardeş sayıları” sorulduğunda en yüksek oran %59,5 ile “1-2” kardeşe sahip olanlarda görülmektedir. Bunu sırasıyla “3-4” kardeşe sahip olanlar (% 25,3), “kardeşi olmayanlar” (% 8,2), “5-6” kardeşe sahip olanlar (%5,1) ve “7 ve üstü” sayıda kardeşe sahip olanlar izlemektedir.

Örneklem grubuna ait temel sosyo-demografik özellikler ve değişkenlerin dağılımı dikkate alındığında çalışma grubunda yer alan gençlerin aileleri çoğunlukla anne, baba ve kardeşten oluşan temel “çekirdek aile” yapısına sahip, tamamına yakını il merkezinde ikâmet eden ve il merkez doğumlu; daha çok annesi çalışmayan veya annesi idari personel olarak çalışan ve babaları ise idari ve benzeri meslekler ile ilmi ve teknik mesleklerde çalışanlardan oluşmaktadır. Anne ve babaların eğitim düzeyi ise sosyokültürel anlamda yüksek bir özellik göstermektedir.

4.2. Araştırma Grubunun Kim/leri Sapmış Olarak Değerlendirdiğine İlişkin Düşünceleri

Tablo 11: Gençlerin Kimleri Sapmış Olarak Adlandırdığının Dağılımı

Kategoriler	f	%
Adam öldürenler	137	29,2
Adam yaralayanlar	36	7,7
Hırsızlık yapanlar	63	13,4
Cinsel suç işleyenler	132	28,1
Kız kaçırınlar	10	2,1
Uyuşturucu madde suçu işleyenler	57	12,2
Evden kaçanlar	5	1,1
Töresel uygulamalar	29	6,2
TOPLAM	469	100,0

(Not: Bu analiz tekniği -multiple response- her üç ayrı kategoriyi bir araya getirdiği için toplamda 469 yanıt alınmıştır. Ancak n= 157 ve kayıp değer ise 1'dir.)

Örneklem grubuna toplumsal ilişkileri sırasında karşılaştıkları bazı farklı durumlarda özellikle bu durumlara yönelik olarak çeşitli etiketlemeler kullandıklarında bu kişilerin kim ya da kimler olduğuna özellikle kendi bakış açılarında, kendi düşüncelerinin ne olduğunu öğrenmek amacıyla “Size göre kimler sapmış olarak nitelendirilebilir?” şeklinde soru yöneltilmiş ve yanıtlarını en önemli ilk üç şeklinde belirtmeleri istenmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda ilk üçün içerisinde en önemli olanın hangisi olduğunu görmek amacıyla multiple response analiz tekniği kullanılmıştır.

Buna göre toplamda dağılımın geneline bakıldığında gençlerin sapmış etiketlemeyi en çok uyguladıkları kişiler % 29,2 ile “adam öldürenler”

kategorisinde yer alanlardır. Bunu çok az bir farkla yani % 28,1 ile “cinsel suç işleyenler”in yer aldığı kategori izlemektedir. Gençler evden kaçanların (%1,1) ve kız kaçırانların (%2,1) sapmış etiketlemelere en düşük oranda maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Hırsızlık, uyuşturucu madde suçları, adam yaralama gibi suç türleri gençlerin cevapları arasında yüksek oranlarda yer alan diğer kategorilerdir.

Tablo 12: Cinsiyet ve Sapmış Etiketlemeler Arasındaki İlişkinin Dağılımı

“ Size göre kimler sapmış olarak adlandırılır”		CINSİYET		TOPLAM
		Kadın	Erkek	
Adam öldürenler (cinayet vb.)	sayı	72	42	114
	% satır	63,2	36,8	100,0
	% sütun	80,9	61,8	72,6
	% Toplam	45,9	26,8	72,6
Hırsızlık yapanlar (kapkaççılar vb.)	sayı	1	4	5
	% satır	20,0	80,0	100,0
	% sütun	1,1	5,9	3,2
	% Toplam	,6	2,5	3,2
Cinsel suç işleyenler (cinsel taciz, tecavüz vb.)	sayı	14	18	32
	% satır	43,8	56,3	100,0
	% sütun	15,7	26,5	20,4
	% Toplam	8,9	11,5	20,4
Kız kaçırانlar	sayı		1	1
	% satır		100,0	100,0
	% sütun		1,5	,6
	% Toplam		,6	,6
Uyuşturucu madde suçu işleyenler	sayı	1	2	3
	% satır	33,3	66,7	100,0
	% sütun	1,1	2,9	1,9
	% Toplam	,6	1,3	1,9
Töresel uygulamalar (kan davası vb.)	sayı	1	1	2
	% satır	50,0	50,0	100,0
	% sütun	1,1	1,5	1,3
	% Toplam	,6	,6	1,3
TOPLAM	sayı	89	68	157
	% satır	56,7	43,3	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0
	% Toplam	56,7	43,3	100,0

Cinsiyetin etiketleme üzerinde gerçek ve önemli bir faktör olup olmadığını görmek amacıyla yapılan çapraz analize bakıldığında, kız öğrencilerin sapmış etiketlemeleri en yüksek oranla (%45,9) “adam öldürenlere”

uyguladıkları görülürken, bu durum erkek öğrenciler içinde farklılık göstermemiş ancak kız öğrencilere göre yüzdeler oranda bir düşüş (%26,8) söz konusu olmuştur. Genel toplam içerisinde de her iki cinsiyet grubunun sapmış etiketlemelerin uygulandığı en yüksek orana sahip kategori %72,6 ile “adam öldürenler”dir. Bunu %20,4 ile “cinsel suç işleyenler” için sapmış etiketlemeler kullandıklarını ifade edenler izlemektedir. Genel toplamda olduğu gibi kadın ve erkek açısından dağılımda ikinci sırada en yüksek orana sahip kategori yine “cinsel suç işleyenler” e yönelik yapılan etiketlemelerdir. Ancak bu sefer kadınların oranı erkeklere göre daha azdır. (Kadınların %8,9 erkeklerin ise %11,5’i cinsel suç işleyenlere sapmış etiketlemeyi uyguladıklarını belirtmişlerdir). Dağılım içerisinde kız öğrencilerin “kız kaçıranlar” kategorisinde yer alanlar için kendileri tarafından herhangi bir sapmış etiketleme uygulamadıklarına dair tabloda bir boşluk yer alması ise dikkati çeken noktadır.

Tablo 13: Gençlere Göre Sadece Suç İşlemiş Olan Kişilerin mi Sapmış Olarak Adlandırıldığının Dağılımı

	f	%	Örnekleme de yer alan gençlerin önceki tablolarda belirttikleri gibi sapmış etiketlemeleri daha çok yasal olarak ceza ile karşılaşabilecek suçlu davranışlar gerçekleştirenler için kullandıkları görülmektedir. Ancak çalışmaya katılan gençlere “Sizce sadece suç işlemiş olanlar/ceza alanlar/ceza evine girenler mi sapmış olarak adlandırılır.” diye sorulduğunda ise örneklemin %49,4’ü sadece suç işleyenlere “sapmış etiketi”nin uygulandığını belirtirken, %50,6’sı bu görüşün tam tersini savunmuşlardır. Bu görüşü savunanlar cezaevine girmiş olmanın tek belirleyici olmadığı yönünde fikirleri sürmüştür. Bu durum gençlerin sapmış etiketlemeyi sadece suçlu davranışlarla kısıtlamadığını göstermektedir.
Evet	78	49,4	
Hayır	80	50,6	
TOPLAM	158	100,0	

Örnekleme grubunda yer alan gençlerin cinsiyet farklılığının sapmış etiketleri uygulamada suç olgusuna bakış açısında bir farklılık yaratıp yaratmadığına çapraz tablodan bakıldığında kız öğrencilerin %65,4’ü erkek öğrencilerin ise %34,6’sı sadece “adam öldürme, tecavüz” vb. gibi suç içerikli ve cezai işlem gören davranışların sapmış etiketlemeye maruz kalabileceğini belirterek “evet” yanıtını vermişlerdir. Toplam dağılıma bakıldığında ise “hayır” yanıtını verenler arasında erkek öğrencilerin oranı (%51,3’ü) kız öğrencilerin oranından fazladır (%48,8). Bu durum kız öğrencilerin daha çok sapmış etiketlerini suçlu olanlara uyguladıklarını gösterirken; erkek öğrenci-

lerin bu tür etiketlemeleri suçlu olanlar kadar sapmış davranış sergileyenlere uygulanabileceğini göstermektedir.

Tablo 14: Cinsiyetin Gencin Sapmış Etiketlemelere Uygulamada Suç Faktörüne Ne Kadar Bağlı Olduğunun Dağılımı

“Sizce sadece bir suç işlemiş olanlar/ceza alanlar/ceza evine girenler mi sapmış olarak adlandırılır?”		CİNSİYET		
		Kadın	Erkek	Toplam
Evet	sayı	51	27	78
	% satır	65,4	34,6	100,0
	% sütun	56,7	39,7	49,4
	% Toplam	32,3	17,1	49,4
Hayır	sayı	39	41	80
	% satır	48,8	51,3	100,0
	% sütun	43,3	60,3	50,6
	% Toplam	24,7	25,9	50,6
TOPLAM	sayı	90	68	158
	% satır	57,0	43,0	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0
	% Toplam	57,0	43,0	100,0

Tablo 15: Gençlerin Suçlular Dışında Başka En Çok Kimler İçin Sapmış Etiketlemeler Kullandığının Dağılımı

Kategoriler	f	%	Geçerli %
Zenciler	4	2,5	5,0
Evde kalmış olanlar	3	1,9	3,8
Şişmanlar	3	1,9	3,8
Eşcinseller/homoseksüeller	36	22,8	45,0
Travestiler	16	10,1	20,0
Bulaşıcı hastalık taşıyanlar	6	3,8	7,5
Diğer	12	7,6	15,0
Toplam	80	50,6	100,0
Uygun değil	78	49,4	
TOPLAM	158	100,0	

“Sapmış” etiketinin sadece suçlu olanlarla sınırlı olmadığını söyleyen %50,6’lık gruba “Peki size göre başka kimler de sapmış olarak adlandırılır.” diye sorulduğunda en yüksek oran %22,8 ile “eşcinseller ve homoseksüeller” arasında yer alanlar için etiketleme uyguladıklarını belirtenler üze-

rinde yoğunlaşmaktadır. Bunu %10,1 ile “travestiler” izlemektedir. En düşük oran benzer şekilde ise; %1,9 ile “şişmanlar ve evde kalmış olanlar” seçeneklerinde yoğunlaşmaktadır. Belirlenen seçenekler dışında “diğer” cevabı kapsamında ise (%7,6) örneklem grubu ailesine zarar verenler, ateistler, bağınazlar, bölücüler, ırkçılar, satanistler içinde sapmış etiketlemenin kullanılabileceğini/uygulanabileceğini belirtmişlerdir.

Tablo 16: Cinsiyetin Gençlerin Suçlular Dışında Başka En Çok Kimler İçin Sapmış Etiketlemeler Kullandığı Üzerindeki Etkisinin Dağılımı

“Sizce başka hangi grupta yer alan bireyler de "sapmış" olarak adlandırılır? “		CİNSİYET		
		Kadın	Erkek	Total
Zenciler	Sayı	2	2	4
	% satır	50,0	50,0	100,0
	% sütun	5,1	4,9	5,0
	% Toplam	2,5	2,5	5,0
Evde kalmış olanlar	Sayı	3		3
	% satır	100,0		100,0
	% sütun	7,7		3,8
	% Toplam	3,8		3,8
Şişmanlar	Sayı		3	3
	% satır		100,0	100,0
	% sütun		7,3	3,8
	% Toplam		3,8	3,8
Eşcinseller/homoseksüeller	Sayı	18	18	36
	% satır	50,0	50,0	100,0
	% sütun	46,2	43,9	45,0
	% Toplam	22,5	22,5	45,0
Travestiler	Sayı	8	8	16
	% satır	50,0	50,0	100,0
	% sütun	20,5	19,5	20,0
	% Toplam	10,0	10,0	20,0
Bulaşıcı hastalık taşıyanlar	Sayı	2	4	6
	% satır	33,3	66,7	100,0
	% sütun	5,1	9,8	7,5
	% Toplam	2,5	5,0	7,5
Diğer	Sayı	6	6	12
	% satır	50,0	50,0	100,0
	% sütun	15,4	14,6	15,0
	% Toplam	7,5	7,5	15,0
TOPLAM	Sayı	39	41	80
	% satır	48,8	51,3	100,0
	% sütun	100,0	100,0	100,0
	% Toplam	48,8	51,3	100,0

Örnekleme grubunda yer alan gençlerin cinsiyet faktörüne bağlı olarak suçlu davranışlar sergileyenler dışında kimler için “sapmış etiketlemeleri” kullandıklarına bakıldığında kız öğrencilerin bu tür etiketlemeleri %46,2 ile “eşcinseller-homoseksüeller” grubu için kullandıkları görülmektedir. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha düşük bir oranda ancak en yüksek oranla “sapmış etiketlemeleri” uyguladıkları kategori % 43,9 ile yine “eşcinseller-homoseksüeller” dir. Bunu her iki cinsiyet kategorisi içinde (kadınları %20,5- erkeklerin %19,5) "travestiler" şeklinde ifade edenler izlemektedir. Dağılımlarda dikkati çeken nokta ise erkek öğrencilerin “evde kalmış insanlar” için, kız öğrencilerinse “şişman insanlar” için herhangi dışlayıcı ya da ötekileştirici bir etiketleme kullanmadıklarını gösteren ve tabloda yer alan boşluklardır.

Elde edilen sonuçlar dikkate alındığında, gençlerin büyük oranla sapmış etiketlemeleri şu ya bu şekilde kullandıkları görülmektedir. Etiketlemelerini öncelikli olarak uyguladıkları gruplar “adam öldürme, tecavüz, cinsel taciz, hırsızlık” vb gibi suç içeriği taşıyan ve hukuk sistemi tarafından ilgili cezaya çarptırılan suçları işleyen kişilere uyguladıkları görülmektedir. Cinsiyet faktörüne bağlı olarak bu durum kadınların özellikle cinsel içerikli suçlarda etiketlemelerini sorgulamadan ve etki altında kalmadan uyguladıklarını görülmektedir. Ancak kadınların suç içerikli davranışlar dışında toplumda kendini farklı hisseden ya da farklı olanlara yönelik sapmış ya da dışlayıcı etiketlemeleri nispeten daha az uyguladıkları görülmektedir. Erkekler ise sapmış etiketlemelerin sadece suç içerikli davranışlar için değil aynı zamanda farklı olan herhangi bir durumda da uygulanabileceğini gösterir sonuçlar söz konusudur. Bu duruma kadınlar ve erkekler açısından bakıldığında ise her iki grubun da suçlu davranışlar dışında farklı cinsel tercihlerden kaynaklanan homoseksüellik, eşcinsellik, lezbiyenlik vb. durumlara yönelik etiketlemeleri uyguladıkları yönünde benzerlik görülmektedir.

Sonuç

Gençlerin toplumda yaşayan diğer bireyler gibi sistem içinde karşılaştıkları “farklı” yada “sıra dışı” durumlara yönelik olarak çeşitli düşünceleri olmakta ve karşılıklı olarak bu gruplardan etkilenmekte ve bu grupları etkilemektedir. Ancak karşılaşılan grup toplumun genelinin uyduğu kurallara uymayan, kriterlere aykırı ve “öteki” olarak yer alıyorsa yer ve zaman fark etmeksizin etiketleme/damgalama ile karşılaşmakta ve sonuçta toplumda “dışlanmış kimliği” ile yaşamaya devam etmektedir. Özellikle toplumsal sistem içinde yer alan baskın gruplar gencin bu düşünceleri belirlemesinde önemli bir etkiye sahiptir. İşte bu noktada aile ve arkadaş grupları gencin “öteki birey” karşısındaki düşüncelerinin şekillenmesinde ilk basamağı oluş-

turmaktadır. Ancak toplumun geneli gibi genç bireylerde “Etiket ya da damga neden uygulanır, bu damganın uygulandığı kuralları koyanlar kimlerdir ve kimlere uygulanır?” sorgulanmadan kabul edilir ve sadece uygulanır.

Etiketleme ya da damga uygulaması geçmiş tarihî dönemlerden itibaren karşılaşılan bir durum iken bugün daha çok suç alanında ve suç içerikli davranışlarda toplumun genelinin uyguladığı bir ötekileştirme politikası olarak karşımıza çıkmaktadır. Gençlerin düşüncelerinde ve ifadelerinde de bu durumu destekleyici sonuçlar yer almaktadır. Buna göre yüksek oranda cinayet suçu işleyenler (adam öldürenler vb.) ile cinsel suç işleyenler (tecavüz, taciz vb.) sapmıştır. Bunu hırsızlık yapanlar ve uyuşturucu madde suçu işleyenler izlemektedir. Bunun yanı sıra sapmış etiketlemeler sadece suç işlemiş olanlara değil, etiketleme teorisinde de belirtildiği gibi sapmış davranış sergileyenleri yani toplumda uyulması gereken ancak kim tarafından belirlendiği bilinmeyen kurallar uyulmadığında da gerçekleşmektedir. Gençlerin buna yönelik verdikleri yanıtlar ise “eşcinseller ve homoseksüeller” ile “travesti”ler için kullanılan sapmış etiketlemelerde yoğunlaşmaktadır. Toplumda yaşadığımız ilişkiler esnasında bireylerin günlük konuşmalarına baktığımızda, genellikle kendilerinin farklı olana öyle olduğunu belirtmek yani diğer tüm ötekilerden farklı olduğu vurgulanmak istediğinde bu kişilere özellikle temel iletişim aracı olan dili kullanarak birçok türde ve etiketleyici ifadeler yapıştirarak bir nevi “ötekileştirdiklerini” görmekteyiz. Nitekim bu düşünce gençlerin yoğun olarak belirttiği gibi sadece cinsel tercih konusunda farklı düşünce ve yaşam tarzı olanlar için değil aynı zamanda şişmanlık problemi olan, evde kalmış/ evlenememiş olan ya da özürlü/ engelli olan bir birey içinde günlük yaşamda uygulanan etiketlemeleri de kapsamaktadır.

Becker ve arkadaşları tarafından geliştirilen etiketleme teorisi; kuralları ihlal edenler yerine bu kuralları koyanlar kimler olduğu noktasına odaklanmıştır. Toplumda kuralları koyanların ise daha çok güçlü insanlar olduğunu ya da kuralların egemen sınıflar tarafından konulduğunu belirtir. Bu konan kurallara uymayanların toplum dışı olarak etiketlendiklerini vurgulayarak da sapma ile güç arasındaki ilişkiye dikkatleri çekmeye çalışmıştır (Kızılcılık 1996:150). Bu noktada gençlerden alınan bilgiler de bu düşünceleri destekler niteliktedir. Gençler yüksek oranda toplumun her kesiminde insanın mevcut koşullara göre etiketlemeler uyguladıklarını belirtmişlerdir. Bu kimi zaman küçük bir grup tarafından belli kişi, grup, ırk, din vb.ye yönelik etiketlemeler boyutunda iken kimi zamanda toplumun geneli tarafından uygulanma özelliğine de sahiptir. Gençlerin de kendileri gibi genç olanlarla ilişkilerinde farklı olana yönelik algıları değişmekte, “öteki başkalarından” etkilenmekte ve hatta karşılıklı olarak etkilenmektedir. Cinsel tercih açısından bakıldığında yaşanan toplumun genelinin heteroseksüel olduğu düşünülmesine azınlıkta

kalan gruplara (homoseksüel, travestiler, biseksüeller vb.) diğer toplum üyeleri gibi gençlerinde sapmış etiketlemeler uygulaması şaşırtıcı değildir. Bu sadece cinsel tercihleri sonucu "ötekileştirilen" gruplar için değil, kimi zaman fazla önemsenmeyen ancak herhangi sahip olunan bir özellik, ırk, etnik köken, konuşulan dil, ten rengi, fazla kilo, cinsiyet, ya da uzuv yokluğu vb. bağlı olarak da gerçekleştirilebilmektedir.

Şimdiye kadar bu alanda yapılan çalışmalar gençlerin sapmış davranışları ve gençlere yönelik etiketlemeler boyutunda iken; bu çalışma ile gençlerin sapmaya yönelik düşünceleri tespit edilmiş ve kullandıkları sapmış etiketlemeleri ne tür olduğu ile en çok kimler için kullandıkları betimlenmeye çalışılmıştır.

Kaynakça

- ADAMS, Mike S., ROBERTSON, Craig T., GRAY-RAY, Phyllis, RAY, Melvin C., (2003). "Labeling and Delinquency", *Adolescence*, Vol. 38 Issue 149.
- BERNBURG, Jön Gunnar & KROHN, Marvin D., (2003). "Labeling, Life Chances, And Adult Crime: The Direct And Indirect Effects Of Official Intervention in Adolescence On Crime in Early Adulthood" *Criminology*, Vol. 41 Issue 4.
- BURCU, Esra, (1998). "Gençlik Teorilerinin Sınıflandırılmasına İlişkin Bir Çalışma", *Sosyoloji Derneği Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, vol. 1, issue 1-2.
- ÇELEBİ, N., (2001). *Sosyoloji ve Metodoloji Yazıları*, Ankara, Anı yayınevi.
- DÖNMEZER, Sulhi, (1984). *Kriminoloji*, Ankara.
- FUKUYAMA, Francis, (2000). *Büyük Çözülme (İnsanın Doğası Ve Toplumsal Düzenin Yeniden Oluşumu)*, İstanbul, Ayhan Matbaası (Sabah Kitapları Çağdaş Baskıları).
- GÜNDÜZ MUTLUER, Ferhan, (2002). *Toplumsal Sapma*, Ankara, Zirve Yayınları.
- GELGEÇ BAKACAK, Ayça, (2002). *Modern Dönemde Becker ve Goffman'ın Yaklaşımlarında Etiketlenmiş Suçlu Anlayışı ve Günümüze Yansımaları*, H.Ü. Yüksek Lisans Tezi (Yayınlanmamış).
- İÇLİ, Tülin, (2004). *Kriminoloji*, Ankara, Martı Yayınevi.
- İÇLİ, Tülin, (2002). *Sosyolojiye Giriş* (Ed.İhsan Sezal), Ankara, Martı Yayınevi.
- İÇLİ, Tülin, (2003). *Sosyolojiye Giriş* (Ed.İhsan Sezal), Ankara, Martı Yayınevi.
- KIZILÇELİK, Sezgin & ERJEM, Yaşar, (1994). *Sosyoloji Sözlüğü*, Ankara, Atilla Kitapevi.
- KIZILÇELİK, Sezgin, (1996). *Sosyoloji Teorileri*, 3, İzmir, Saray Kitabevi.
- KOENIG, Samuel, (2000). *Sosyoloji Toplum Bilimine Giriş*, İstanbul, Ütopya Kitabevi Yayınları.

- LAWSON, Tony & HEATON, Tim, (1999). *Crime and Deviance*, Eastborn.
- MARSHALL, Gordon, (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*, Ankara, Bilim- Sanat Yayınevi.
- TEZCAN, Mahmud, (1991). *Gençlik Sosyolojisi*, Ankara, Gündoğan Yayınları.
- ÖZBAY, H. & ÖZTÜRK , E., (1995). *Gençlik*, İstanbul, İletişim Yayınları.
- ÖZÖNDER, Cihat ve Diğerleri, (2005). *İlköğretim Okullarında Şiddet ve Taciz* ,
Ankara, KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Serisi:17, Dumat Matbaacılık.
- Hacettepe Üniversitesi, Öğrenci İşleri Başkanlığı, 2004-2005 Akademik Yılı Okuyan Öğrenci İstatistikleri*
- Başkent Üniversitesi, Öğrenci İşleri Başkanlığı, 2004-2005 Akademik Yılı Okuyan Öğrenci İstatistikleri*